

الیکارشی یا

خاندانهای حکومتگرایان

- ۶ -

خاندان فیروز

نصرت الدوله (فیروز میرزا فیروز)

وقتی شاه بانگلستان وارد میشود ژرژ پنجم را باستقبال او میفرستند او را بیک شام رسمی که عموم سیاستمداران و نمایندگان سیاسی ملل دنیا در آن حضور داشتند دعوت مینمایند، البته نظرشان از این مهمانی این بود که در حضور نمایندگان ممالک دنیا سفند موافقی از رئیس مملکت ایران درباره رسمیت قرارداد ۱۹۱۹ بگیرند.

معمولاً در این مهمانیها نطقهایی می شود لرد گرن و نصرت الدوله نطق شاه را با تأمین نظراً انگلستان تهیه مینمایند، نصرت الدوله شخصاً آنرا نزد شاه میبرد.

شاه در کاخ بو کینگام پالاس وقتی متن نطق را میبیند سخت عصبانی شده بروی عبارات و جملات مورد نظر انگلستان خط میکشد.

نصرت الدوله بنر می و درشتی شاه را متوجه موقعیت حساس سیاسی خود می کند و مصرأ از او می خواهد متن نطق لرد گرن را بدون تغییر ایراد کند و همینکه از تلاش خود نتیجه نمیگیرد نصرت السلطنه و ناصر الممالک و سایر رجال و مقربان شاه را واسطه قبولاندن اینکار میکند .

ولی احمد شاه تصمیم خود را گرفته بود و بقول خود کلم فروشی و حمالی در پاریس را ترجیح باین نوع سلطنت میداد که دست نشانده بی گانه

باشد ...

نصرت الدوله پس از تقلاى زياد دست آخر باز خود نزد شاه ميرود شاه و سلطنت را در صورت عدم اجراى قرارداد مخاطره انگيز وانمود ميكند و با كمال پروئى به احمدشاه مى گويد: «قربان شما را براى همين بلندن دعوت كرده اند» .

شاه از اصرار و تهديد و وقاحت نصرت الدوله دگرگون مى شود، دست او را مى گيرد از اطاق بيرون مى اندازد. غافل از اينكه زور او و اربابش خيلى زيادتر از زور احمدشاه است .

و بقول مستوفى (با همه روسفتى كه نصرت الدوله در اين زمينه بكاربرد سهل است ناصرالملك راهم براى انجام اين منظور بكمك خود طلبيد كارى پيش نبردند و شاه بدون هيچ اظهارى بر نفع قرارداد به پارس محل اقامت هميشگى خود مراجعت نمود. (۱)

من بايد بدانم اين پرنس فيروز
نماينده ملت ايران است يا
وكيل دولت بریتانیا !!
پرزیدنت ویلسون
(رئيس جمهورى آمريكا)

يکى از خيانتهاى ديگر نصرت الدوله در اين مسافرت تغييراً مورين مخالف قرارداد ۱۹۱۹ در خارج ايران است كه حسين مكى در اين باره چنين مينويسد: (نصرت الدوله وزير خارجه در اسلامبول بدون اطلاع احمد شاه احتشام السلطنه را بملت آنكه مخالف قرارداد اوت ۱۹۱۹ بود معزول مينمايد، زيرا مشاراليه صريحاً گفته بود كه كابينه وثوق الدوله را بر سميت نمى شناسم. (۲)

همين نويسنده در جاي ديگر درباره يکى از تغييرات ديگرى كه توسط حضرت والا پرنس فيروز انجام شد مينويسد : (در پارس نيز نصرت الدوله وزير خارجه صمدخان ممتاز السلطنه را كه با عقد قرارداد مخالف بود بدون مشورت و اجازه شاه از سفارت عزل و سفارتخانه ديگرى با بيرق ديگر در

۱- شرح زندگاني من ... جلد ۳ ص ۱۲۲

۲- تاريخ بيست ساله جلد ۲ ص ۳۰

محل دیگری برسر پا کرد و خودش در سفارتخانه مشغول کار شد. ولی پلیس فرانسه این بیرق را پائین آورد و کماکان صمدخان ممتازالسلطنه را بسفارت ایران شناخت و این عمل توهینی بود که از طرف دولت فرانسه بجایمیت شاه بر ضد نصرت الدوله وزیر خارجه ایران معمول شد (۱) ،

کتاب اسرار سیاسی در صفحه ۱۰ در باره فعالیت نصرت الدوله در پاریس می نویسد : « روزی که نزد ممتازالسلطنه بودم از ایشان پرسیدم در ایامیکه هنوز مذاکرات صلح با حضور رؤسای دول متفق در پاریس جریان داشت شنیدم شخص مسترویلسن رئیس جمهوری امریکا نسبت بدعاوی ایران راجع بفرامات و خسارات روی موافق نشان داده بود آیا چه شد نتوانستیم از موافقت يك چنین شخصی استفاده کنیم؟ ممتازالسلطنه با قیافه محزونى گفت کى برای شما این مطلب را گفته است؟ گفتم نبیل الدوله که وزیر مختار ایران در امریکا بود حکایت نمود که چگونه زمینه را برای ملاقات نصرت الدوله وزیر امور خارجه ایران که در پاریس بود با مسترویلسن فراهم آورده بود ، ممتازالسلطنه گفت: نبیل الدوله هم در این مقصد با ما کار می کرد . اما شما می دانید نصرت الدوله بفرنگ آمده بود تا از دریچه قرارداد انگلیس و ایران حرف بزند، امکان نداشت بتواند اطمینان امریکا و فرانسه را جلب کند. آیا می دانید مسترویلسن در حق او چه گفت؟ ...

مسترویلسن گفت :... من باید بدانم این پرنس فیروز نماینده ملت ایرانست یا وکیل دولت بریتانیا، و بواسطه همین خدمتگذاریها و خوشرقصیها واعتماد و وثوق کامل ارباب باو بوده است که در همین مسافرت ایشان از طرف پادشاه انگلستان بدریافت نشان های شوالیه ، صاحب صلیب بزرگ میشل و جرج مقدس و سن موریس ، لازار مفتخر می گردد.

نخست عامل نفت

یکی دیگر از خیانت های نصرت الدوله در این کابینه و در واقع از عواقب زیان مند ناشی از قرارداد ۱۹۱۹ موضوع نقش نصرت الدوله در مسئله نفت جنوب است در سفر یکه وی برای استوار ساختن اصل قرارداد ۱۹۱۹ به لندن می کند: (بر حسب توصیه دولت انگلستان ارمیتاز اسمیت را بسمت مستشار مالیه ایران تعیین می کند) این کاندیدای

استعمار وقتی در ایران مستقر می گردد که بوسیله نصرت الدوله تصمیم می گیرند کلیه دعاوی ایران را در مورد نفت جنوب با پانصد هزار لیره تمام کنند: ولی خوشبختانه با سقوط کابینه این خیانت نصرت الدوله ناقص و انجام ناپذیر می ماند .

در کابینه بعدی مشیرالدوله زیر بار این معامله نمی رود، در نتیجه چانه زدن دعاوی ایران بدو برابر مبلغ قطع شده حضرت والا، افزایش مییابد ارمیتاژ اسمیت مبلغ يك میلیون لیره را در این مورد می پذیرد (۱)

ترور چهار مرد

نصرت الدوله تصمیم گرفته بود بهر بهایی شده است ایران را تسلیم اربابان نماید، در روزهای درگیری نبرد بین حامیان قرار داد و مخالفان چون می بیند کاری از پیش نمی رود حیات و وجود گروهی از رجال برجسته و خوشنام آنروزی را مانع انجام نقشه خود می داند دست بکار خطر ناکی میزند که اگر در این مورد سند کتبی و محکم و نظر مخبر السلطنه نبود در حقیقت آن میتوان تردید داشت . بنا بنوشته های حزب دموکرات و شهربانی و ستاد اهل هردو حقیقت این توطئه ترور آمیز حضرت والا می پذیرند . بطوریکه در بخش نامه صادره کمیته دموکرات می بینید نصرت الدوله چهار نفر تروریست بمزد میگیرد مخبر السلطنه، مستوفی الممالک، موتمن الملک و مشیرالدوله را بکشند (۲) البته آنروزها سیاست استعماری انگلیس از هیچ کدام از این چهار نفر خوش نمی آمد .

انگلیسی کردن ایران

کابینه وثوق الدوله با خواری و نفرت عمومی سقوط کرد نقشه استعمار ایران بدست امپریالیسم از اینراه نقش بر آب شد ولی داوینیک استریت نقشه دیگری برای (انگلیسی کردن ایران) طرح کرد .

کمیته زرگنده که در رأس آن وثوق الدوله ، نصرت الدوله و سید ضیاءالدین طباطبائی قرار داشت برای کودتا به تقلا افتادند . ظاهراً

۱- پنجاه سال نفت ایران ص ۳۴۱

۲- خاطرات و خطرات صفحه ۴۴۲

نصرت الدوله از دو همکار خود جلو بود برای اینکه تمام کاسه و کوزه قرار داد ۱۹۱۹ بر سر پسر معتمد السلطنه شکست سید ضیاء الدین نیز جوان نوحانته ناشناخته ، بی نفوذ بود . ولی (نورمان) وزیر مختار انگلستان با نصرت الدوله موافق نبود و (توماس هاروارد) دبیر متنفذ سفارت از این شاهزاده خود خواه چندان خوشش نمی آمد .

فیروز میرزا راه لندن را پیش گرفت تا با کمک یار دیرین خود و ارباب بزرگ (لرد کرزن وزیر امور خارجه) کار را یکسره کند .

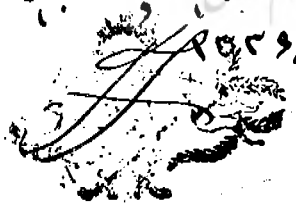
با اینکه کرزن که بقول دکتر لنچافسکی (ارزش واقعی واحساسات ملی مردم را درک نمی کرد (۱) با نصرت الدوله موافق بود ولی گروهی از دیپلماتهای انگلیسی این کاندیدا را رد میکردند ، اینان استدلال میکردند با پیدایش کمونیزم و طرح فرمائروائی توده مردم و طبقه پائین اجتماع ما باید کسی را پیش بیندازیم که ظاهراً سیمای ملی و عادی داشته باشد تا مردم مدتی آرام شوند و استعمار بتواند دوباره زنجیرها را بر دست و پاگذارد .

نصرت الدوله با اطمینان لندن را ترك گفت و راه ایران را پیش گرفت پیش از ورود بایران در بغداد (سرپرسی کاکس) وزیر مختار بغداد و دوست دیرین خود را ملاقات کرد از او یاری خواست ، سپس به گرومانشاه نزد فرد شماره سوم قرارداد ۱۹۱۹ صبارم الدوله حکمران غرب رفت اورادر جریان کار و مأموریت خود گذاشت . (حسین مکی) معتقد است نصرت الدوله که از لندن مأمور ایفای این نقش می شود با برف و باد و کولاک و سایر موانع جوی و طبیعی وقتی بسرعت خود را به تهران میرساند که (نرمان) و (هاروارد) اولیای سفارت کبرای انگلستان موضوع نزدیکی ایران به دولت سوسیالیستی شوروی و عقد قرارداد را ۱۹۲۱ بهانه قرار داده پیش از رسیدن نصرت الدوله کار کودتا را یکسره کردند و برای اینکه از تحریکات و دسایسوی دامان مانند او را به حبس کودتاچیان انداختند اتومبیل (رولس رویس) او را که برای موفقیت جدید خود آورده بود تصرف کردند . ولی بیان رضاشاه در این مورد احساس ملی و ناسیونالیستی خود را در خیل در بازداشت او میداند چنین مینویسد (من دستور دستگیری شاهزاده فیروز را ... که در معاهده ۱۹۱۹ ایران را فروخته بودند دادم (۲) بازداشت بزرگان خاندان فیروز (پدر و دوپسر) سخت

۱ - تاریخ خاور میانه صفحه ۱۶۸

۲ - یادداشت های رضا شاه : صبری

بر آقا بان غیرالسلطه مؤمنی الالک مؤمنی الالک
 مشالدوله
 انه فزاد غیر مستقیم مؤمنی که بان کمینه و سید نصره الدوله
 به مقابل سید لطف تعهد کرده که همه اعدام چهار نفرین
 چهار هزار تومان بداد و در هر روز ما بهم برود آقا فرشته
 که واسطه اختلاف نظر بین ارضه مؤمنی و مشرد واسله اند
 من این کمینه مولکست اعمال است کشف اسمی آمواد
 محاله لانیم بخندان قیظله امدان اوله انی شافزاده و ا
 برضه و من ارضه لری سواد و انلویه ثبات ریمه
 معامع سرت کما و که دولت بجای آگاهت منکر کرده
 علو کریمه و اقامت مکند و برای دفع چانه فایده این کمینه
 هنر و به صدده امرای تویم و به آوه فاشی بر نامه
 که مبادا امدان دولت صالحه ضایع و اسباب شرف
 نایب فایده توها کرده مگر اینکه فایده بان امدان منحص
 شود ۱ مع ۱۹۲۶

آنان را بنگارو انداخت که یکی از این اقدامات تو سل عزت الدوله مادر نصرت الدوله
 به آقاخان محلاتی است که اسناد آن در وزارت خارجه انگلستان موجود است.
 ایرل کرزن Earl Curzon در ۳۰ مارچ ۱۹۲۱ بطور محرمانه به لرد کرزن

وزیر امور خارجه انگلستان نامه مینویسد و ضمن ارسال نامه های آقاخان به خلائی و عزت الدوله از او میخواهد در مورد آزادی فرما نفر ما و پسرانش از طریق دیپلماسی اقدام کند. عزت الدوله در نامه ۲۱ مارس ۱۹۲۱ از آقاخان میخواهد نفوذ خود را در مورد رها ساختن شوهر و فرزندان او از زندان حکومتی بکار برد. آقاخان نیز در نامه (۱۹۲۱/۳/۲۶) خود از موثناگی يك مقام مؤثر دولتی انگلستان میخواهد در این مورد جداً اقدام کند. مطلب جالب در این گزارش بخش پایان نامه است که آقاخان ما این جمله ابراز خدمت گزاری امضاء می کند : غلام خانه زاد (Yours Ever...) وزارت خارجه انگلستان نیز از فرمان سفیر کبیر انگلستان در ایران میخواهد بدرخواست دختر مظفرالدین شاه و آقاخان غلام خانه زاد و گزارش مقامات انگلیسی توجه کند اینک یکی از این اسناد و آخرین نامه مربوط به پرونده (F O . 371/6402) در اینجا کلیشه و چاپ میگردد .

